

**Η εκκλησιολογική διάσταση του Πασχάλιου κανόνα στο
πνεύμα της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου και του εν
Κωνσταντινουπόλει Πανορθόδοξου Συνεδρίου (1923)**

Υπό του Βασιλείου Ι. Τουλουμτσή

**υπ. δρ. στον Τομέα Πατερικών Σπουδών, Ιστορίας Δογμάτων και Συμβολικής,
Θεολογική Σχολή Ε.Κ.Π.Α.
(vasileios.touloumtsis@gmail.com)**

Περίληψη

Η θέσπιση του πασχάλιου κανόνα από την Α΄ Οικουμενική Σύνοδο είχε ως στόχο την εξασφάλιση της λειτουργικής ενότητας των Ορθοδόξων, επί τη βάσει της δογματικής ενότητας εν τη πίστει. Στα Πρακτικά του εν Κωνσταντινουπόλει Πανορθόδοξου Συνεδρίου (1923), απ' όπου εισάγεται το ζήτημα της αλλαγής του ημερολογίου, διασπάται η λειτουργική ενότητα των τοπικών ορθοδόξων Εκκλησιών, ενώ τίθεται πλέον ανοικτά και το θέμα συνεορτασμού με ετερόδοξες (αιρετικές) χριστιανικές κοινότητες και ομολογίες. Φαίνεται, λοιπόν, ως να υπάρχουν δύο αντίθετες ερμηνευτικές προσεγγίσεις του γράμματος και του πνεύματος του πασχάλιου κανόνα, με σαφείς απολήξεις επί της εκκλησιολογίας.

Λέξεις κλειδιά: Πασχάλιος κανόνας, Α΄ Οικουμενική Σύνοδος, Πανορθόδοξο Συνέδριο Κωνσταντινουπόλεως (1923).

Summary

The establishment of the Paschalion rule by the First Ecumenical Council aimed to ensure the liturgical unity among the Orthodox, based on doctrinal unity in faith. In the Proceedings of the Pan-Orthodox Congress of Constantinople (1923), where the issue of calendar change was introduced, the liturgical unity of the local Orthodox Churches was disrupted. Furthermore, the question of celebrating Easter together with heterodox (heretical) Christian communities and confessions was openly raised. It thus appears that there are two opposing interpretative approaches to the letter and spirit of the Paschalion rule, with clear ecclesiological implications.

Key words: Paschal Rule, First Ecumenical Council, Pan-Orthodox Congress of Constantinople (1923).

1. Ο ενοποιός χαρακτήρας της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου

Η ενότητα του εκκλησιαστικού σώματος υπήρξε αναμφίβολα το κύριο και πρώτιστο έργο όλων των Συνόδων της Εκκλησίας, ιδιαίτερος δε των Οικουμενικών, οι οποίες συγκλήθηκαν, ακριβώς, για να αντιμετωπιστούν οι αιτίες της διαβρωτικής διάσπασης και να επέλθει η θεοφιλής ειρήνευση. Η εκκλησιαστική ειρήνη, όμως, ασφαλώς και δεν αναφέρεται σε μία ειρήνη κοινωνικού τύπου, που βασίζεται στην όποια συμβιβαστική συμφωνία, αλλά αποτελεί την έκφραση της εν πίστει δογματικής ενότητας. Και αυτό λέγεται, διότι είναι δυνατόν πολλάκις να γίνεται λόγος για «θεραπεία – ενότητα – ειρήνευση», παρά ταύτα να είναι εντελώς διαφορετικό, έως και αντίθετο, το περιεχόμενο των παραπάνω όρων στο πνεύμα του κόσμου και στον “νου” της Εκκλησίας, και, μάλιστα, κατά την αποτύπωσή του στην διαχρονία της συνοδικής πράξης. Η διαφοροποίηση αυτή, μάλιστα, εκφράζεται από τον ίδιο τον Θεό, διά του προφήτη Ησαΐα: «*οὐ γάρ εἰσιν αἱ βουλαί μου ὡσπερ αἱ βουλαὶ ὑμῶν, οὐδ’ ὡσπερ αἱ ὁδοὶ ὑμῶν αἱ ὁδοί μου, λέγει Κύριος. ἀλλ’ ὡς ἀπέχει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς, οὕτως ἀπέχει ἡ ὁδός μου ἀπὸ τῶν ὁδῶν ὑμῶν καὶ τὰ διανοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς διανοίας μου*»¹.

Στη βάση των ανωτέρω εισαγωγικών προτάσεων γίνεται κατανοητός ο θεραπευτικός χαρακτήρας, εν προκειμένω, του έργου της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου, σε όλα τα επίπεδα επί των οποίων επιλήφθηκε, όχι με όρους κοινωνικής ειρήνης αλλά αληθούς ομολογίας και αποκοπής εκ του εκκλησιαστικού σώματος όλων των εμμενόντων στην αίρεση. Παρενθετικά να σημειωθεί ότι η ενότητα της Εκκλησίας, θεμελιωμένη απαραίτητως στην μία αληθεύουσα πίστη, εκφράζεται σε τρία αλληλένδετα και αλληλεξαρτώμενα επίπεδα: **α.** δογματικό, **β.** διοικητικό, **γ.** εορτολογικό.

Έτσι, βλέπουμε ότι, ως προς το δογματικό επίπεδο, η Α΄ Οικουμενική Σύνοδος ομολόγησε τον Υιό ως υπόσταση ομοούσια, συναΐδια και ομότιμη με τον Πατέρα, καθαιρώντας και αναθεματίζοντας τους αμετανόητους αρειανούς επισκόπους. Ως προς το διοικητικό επίπεδο, θεράπευσε, με αυστηρές εκκλησιολογικές προϋποθέσεις, τα σχίσματα που έως τότε υφίσταντο (Μελιτιανοί, Κολλουθιανοί, Παυλιανίσαντες, Νοβατιανοί), ενώ, ως προς το εορτολογικό, εξέδωσε τον πασχάλιο κανόνα, βάσει του οποίου οριζόταν συγκεκριμένος τρόπος υπολογισμού της εορτής του Πάσχα, «*πρὸς τὸ πάντα ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ὁμοφώνως ἀναπέμπειν τὰς εὐχὰς τῆ ἁγία ἡμέρα τοῦ πάσχα*»², προκειμένου να μην συναντάται πλέον το φαινόμενο άλλες τοπικές Εκκλησίες να εορτάζουν, πανηγυρικά, την Ανάσταση και άλλες να νηστεύουν, αλλά και το αντίστροφο. Η πλήρης συμπόρευση των τοπικών Εκκλησιών στις κινητές και ακίνητες εορτές καθώς και στις προβλεπόμενες νηστείες αποτελεί

¹ Ησ. 55,8.

² *Iohannis Scholastici synagoga L titulorum*, edit. V. Beneshevich, Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Munich 1937, p. 156.

την εξωτερική έκφραση της υπαρχούσης ενότητας εν τη πίστει, ως εν τόπω φανερώσεις της Μίας Καθολικής Εκκλησίας.

Ως προς την θεραπεία των σχισμάτων, είναι ανάγκη να τονιστεί ότι είχε χαρακτήρα, όχι συμφιλιωτικό, όπως φερ' ειπείν συνέβη κατά τις ημέρες μας στην περίπτωση του ουκρανικού σχίσματος, όπου σχισματικοί κληρικοί και χειροτόνητοι, απλώς μετονομάστηκαν, με πράξεις κενές χαρισματικού περιεχομένου, σε κανονική Εκκλησία, αλλά θεραπευτικό, στη βάση της ενότητας της δογματικής διδασκαλίας και της κανονικής παράδοσης της Εκκλησίας. Αυτό σημειώνεται, καθώς, συγκαλύπτοντας και μη εξαλείφοντας τις αντιθέσεις, συντηρείται η δυνατότητα μελλοντικών συγκρούσεων, οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν στην αλλοίωση και στην εκ νέου διαίρεση του εκκλησιαστικού σώματος.

Εξ' όλων των ανωτέρω γίνεται σαφές ότι η διοικητική και η εορτολογική ενότητα αποτελούν τις άμεσες δευτερογενείς εκφράσεις της υπαρχούσης ενότητας εν τη πίστει, πράγμα που σημαίνει ότι, αφενός, αν δεν υφίσταται το θεμέλιο της δογματικής ενότητας, είναι φαιδρό, οξύμωρο και θεολογικώς άτοπο το να επιζητείται διοικητική ή εορτολογική ενότητα και συμπόρευση, ενώ, αφετέρου, υπαρχούσης της δογματικής ενότητας, η διάσπαση της διοικητικής και εορτολογικής ενότητας αποτελεί ζήτημα που χρήζει θεραπείας.

Το πνεύμα της Α' Οικουμενικής Συνόδου και η εκκλησιολογική διάσταση του πασχάλιου κανόνα, αποτυπώνονται, έκδηλα, στον 3^ο "Λόγο κατά Ιουδαίων" του Αγίου Ιωάννου Χρυσόστομου, που τιτλοφορείται «*εἰς τοὺς τὰ πρῶτα πάσχα νηστεύοντας*»³, στην προσπάθειά του να θεραπεύσει, ως γνήσιος ποιμένας, την «*ἀκαίρη φιλονεικία*», όπως την ονομάζει, σε όσους δεν αποδέχθηκαν τον πασχάλιο κανόνα και συνέχισαν να εορτάζουν το Πάσχα με διαφορετικό τρόπο, βάσει - υποτίθεται- αστρονομικής και ημερολογιακής ακρίβειας, ο οποίος όμως τρόπος τους διαφοροποιούσε και τους ξεχώριζε λατρευτικά από το σώμα της Εκκλησίας. «*Σὺ δὲ οὐ προτιμᾷς τοῦ χρόνου τῆς Ἐκκλησίας τὴν συμφωνίαν, ἀλλ' ἵνα δόξης ἡμέρας παρατηρεῖν, εἰς τὴν κοινὴν ἀπάντων ἡμῶν ἐμπαροινεῖς μητέρα, καὶ τὴν ἀγίαν διατέμνεις σύνοδον;*»⁴ θα ρωτήσει ο ιερός Χρυσόστομος. Συνεχίζοντας, θα προσθέσει ότι ακόμη κι αν αστρονομικώς η Εκκλησία σφάλει, πράγμα εντελώς αδιάφορο, που δεν αγγίζει και δεν επηρεάζει τον σωτηριώδη και αγιαστικό της χαρακτήρα, το γεγονός αυτό σε καμία περίπτωση δεν είναι δυνατόν να θεμελιώσει αιτία διαίρεσης. Θα πρέπει να τονιστεί ότι το κατ' υπόθεσιν σφάλμα της Εκκλησίας αφορά στο επίπεδο της αστρονομικής ακρίβειας και μόνον, και σε καμία περίπτωση στο δογματικό επίπεδο.

Αυτό σημαίνει ότι η Εκκλησία δεν είναι δυνατόν να σφάλει δογματικά, καθώς το συγκεκριμένο χαρακτηριστικό της δογματικής ασφάλειας είναι αυτό ακριβώς, που διακρίνει την Μία Εκκλησία από τις ετερόδοξες ή αιρετικές κοινότητες,

³ Ιωάννης Χρυσόστομος, *Λόγος Γ' κατά Ιουδαίων, Εἰς τοὺς τὰ πρῶτα πάσχα νηστεύοντας*, P.G. 48, 861-872.

⁴ Ο.π., P. G. 48, 869.

ενώ, αφετέρου, η αστρονομική ακρίβεια, αποτελώντας ένα συμβατικό και εκ των πραγμάτων ατελές μέγεθος, απλώς διευκολύνει, δίχως προφανώς να ορίζει την Εκκλησία: «*Εἰ γὰρ καὶ ἐσφάλλετο ἡ Ἐκκλησία, οὐ τοσοῦτον κατόρθωμα ἀπὸ τῆς τῶν χρόνων ἀκριβείας ἦν, ὅσον ἔγκλημα ἀπὸ τῆς διαιρέσεως καὶ τοῦ σχίσματος τούτου*»⁵.

Ενώ, αμέσως μετά, εκφράζει συμπυκνωμένα αυτό ακριβώς το νόημα και τον σκοπό του πασχάλιου κανόνα: «*ἐν μόνον ζητῶ, ὅπως ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμοιοῖα ἅπαντα ποιῶμεν, ὅπως μὴ, νηστευόντων ἡμῶν καὶ τοῦ δήμου παντὸς, καὶ τῶν ἱερέων τὰς κοινὰς ποιουμένων ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἱκετηρίας, σὺ μένης μεθῶν ἐπὶ τῆς οἰκίας*»⁶. Η εορτολογική διάσπαση προκαλεί την αναίρεση αυτού ακριβώς του γεγονότος, το οποίο ο ιερός Χρυσόστομος αναφέρει ως «*ἅπαντα ποιῶμεν ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμοιοῖα*». Κάποιοι νηστεύοντες να προσφέρουν την λατρεία και τις δεήσεις στον μόνο τριαδικό Θεό, ενώ κάποιοι άλλοι, τηρώντας άλλο πασχάλιο, να παραμένουν «*μεθῶντες ἐπὶ τῆς οἰκίας*». Η σημειούμενη διαφοροποίηση μέσα στο ίδιο προσευχόμενο εκκλησιαστικό σώμα «*ἐνόησον πῶς διαβολικῆς ἐστὶν ἐνεργείας*»⁷, τονίζει ο Χρυσόστομος. Η κοινή προσφορά της λατρείας, η εορτολογική συμπόρευση των τοπικῶν ορθοδόξων Εκκλησιῶν αλλά και η ξεκάθαρη διαφοροποίηση από το Πάσχα των Ιουδαίων, προκειμένου να μην προκαλείται σύγχυση και ἀμβλυνση του δογματικού αισθητηρίου των πιστῶν, αποτελούν την, με άλλες λέξεις, έκφραση του γράμματος και του πνεύματος του πασχάλιου κανόνα.

Η ομωνυμία του ὀρου «Πάσχα» και στους Ιουδαίους αλλά και στους Χριστιανούς, είναι πιθανόν να δημιουργούσε λανθασμένα την εντύπωση ὅτι πρόκειται για την αυτή εορτή, σύγχυση η οποία, ασφαλώς, θα χειροτέρευε ἔτι περαιτέρω στην περίπτωση ενός κοινού εορτασμοῦ, ως φέροντος στοιχεῖα συγκρητισμοῦ. Για τον λόγο αυτό, η σοφία των Πατέρων της Εκκλησίας θέσπισε δικλείδα ασφαλείας το «*μὴ μετὰ τῶν Ἰουδαίων ἐπιτελεῖν τὸ Πάσχα*»⁸, φανερώνοντας ὅτι οι εορτές, ἔχοντας χαρακτήρα λατρευτικό και ὄχι κοινωνικό, αφορούν αποκλειστικά το σώμα της Εκκλησίας, αποφεύγοντας ρητὰ πράξεις ἢ κινήσεις που θα προκαλούσαν σύγχυση ἢ διχόνοια.

Ο πασχάλιος κανόνας, μάλιστα, ἔφερε δύο καίρια χαρακτηριστικά, τα οποία ἀπὸ μόνον τους θα ἔπρεπε να πείσουν ἅπαντες ως προς την ἄμεση ἀποδοχή και τήρησή του. Πρώτον, θεσπίστηκε με πανορθόδοξη συμφωνία και στόχο την πανορθόδοξη ἐνότητα, και, δεύτερον, οι θεσπίσαντες αὐτόν είχαν δώσει ὅλα τα προηγούμενα χρόνια, λόγω και ἔργω, αψευδῆ ἐχέγγυα κατά την διάρκεια των σκληρῶν διωγμῶν ὅτι εἶναι ἀδιαπραγμάτευτα ἀληθινοὶ Ἐπίσκοποι της Εκκλησίας και ὄχι λύκοι βαρεῖς που παρασιτοῦν εἰς βάρος της Εκκλησίας, μη φειδόμενοι του ποιμνίου.

⁵ Ο.π., P. G. 48, 870.

⁶ Ο.π., P. G. 48, 871.

⁷ Ο. π.

⁸ Βλ. Α' Κανόνα της Συνόδου Αντιοχείας στο Ράλλη Α. Γ. – Ποτλή Μ., *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων τῶν τε ἀγίων καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων, καὶ τῶν ἱερῶν καὶ οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν Συνόδων, καὶ τῶν κατὰ μέρος ἀγίων Πατέρων*, τόμος Γ', Ἀθήνησιν 1853, σελ. 123.

Συνεπώς, μόνη τους επιδίωξη είναι η ειρήνευση και η ενότητα της Εκκλησίας επάνω στο στέρεο θεμέλιο της ζώσας παράδοσης: «...πανταχόθεν ἐπανήεσαν τότε τῶν Ἐκκλησιῶν οἱ προστάται τὰ στίγματα τοῦ Χριστοῦ βαστάζοντες, καὶ πολλὰς ἔχοντες ἀριθμεῖν τιμωρίας, ὡς διὰ τὴν ὁμολογίαν ὑπέμειναν. Οἱ μὲν γὰρ εἶχον εἶπεῖν μέταλλα καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς τλαιπωρίαν, οἱ δὲ δημεύσεις τῶν ὄντων ἀπάντων, οἱ δὲ λιμοὺς, οἱ δὲ πληγὰς συνεχεῖς· καὶ οἱ μὲν τὰς πλευρὰς κατεξεσμένας, οἱ δὲ τὰ νῶτα συντριβέντα, οἱ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορυγέντας, οἱ δὲ ἄλλο τι τοῦ σώματος μέρος ἀφηρημένους ἑαυτοὺς διὰ τὸν Χριστὸν ἐπιδείκνυσθαι εἶχον. Καὶ ἀπὸ τῶν ἀθλητῶν τούτων ἡ σύνοδος ἅπασα συγκεκρότητο τότε, καὶ μετὰ τῆς πίστεως καὶ τοῦτο ἐνομοθέτησαν, ὥστε κοινῇ καὶ συμφώνως τὴν ἐορτὴν ταύτην ἐπιτελεῖν»⁹. Θέλοντας ο Χρυσόστομος να αποδείξει και αγιογραφικῶς ὅτι οἱ κανονικὲς προβλέψεις που θέσπισαν οἱ Πατέρες, φέρουν με ασφάλεια τὴν σφραγίδα τοῦ Χριστοῦ, προσθέτει και τοῦτο: «Εἰ δὲ ὅπου δύο ἢ τρεῖς, μέσος ἐστὶν ὁ Χριστὸς, ὅπου τριακόσιοι καὶ πολλῶ πλείους παρῆσαν, πολλῶ μᾶλλον παρῆν, καὶ πάντα ἐτύπου καὶ ἐνομοθέτει»¹⁰, πράγμα το οποίο δεν αφήνει περιθώρια αμφιβολίας και απιστίας περὶ τοῦ αἰώνιου κύρου τοῦ πασχάλιου κανόνα.

Σύμφωνα με ὅλα τα ἀνωτέρω, αν συμβατικὰ θελήσουμε να αποδώσουμε με μία φράση ὅλο το πνεῦμα τοῦ πασχάλιου κανόνα, αὐτὴ δεν θα ἦταν ἄλλη ἀπὸ τὴν «διασφάλιση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος σε ὅλα τα ἐπίπεδα».

2. Γρηγοριανὸ ἡμερολόγιο και Πανορθόδοξο Συνέδριο Κωνσταντινουπόλεως (1923)

Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ἡμερολογίου το ἔτος 1582 ἀπὸ τὸν πάπα Γρηγόριο ΙΓ΄ ἀποτελεῖ τὴν πρώτη θεσμικὴ ἀκύρωση τῶν κριτηρίων, που θέτει ο πασχάλιος κανόνας, ἐφόσον εἶναι δυνατόν το Πάσχα τῶν Λατίνων να εορτάζεται και προ και μαζί και μετὰ το Ἰουδαϊκὸ Πάσχα. Ἐκτοτε, ἐγίναν πολλές προσπάθειες και ἀσκήθηκαν πολλές πιέσεις ἀπὸ τὴν Δύση, προκειμένου το Γρηγοριανὸ ἡμερολόγιο να γίνεῖ ἀποδεκτὸ και στὴν Ἀνατολή, ἢ ἔστω στὶς Ἐνετοκρατούμενες περιοχές, οἱ ορθόδοξοι να συνεορτάζουν το Πάσχα ἀπὸ κοινού με τοὺς Λατίνους, πλην ὅμως, τα ορθόδοξα Πατριαρχεῖα σταθερὰ ἀρνούνταν να συμπράξουν σε κάτι τέτοιο.

Πέραν ὅλων τῶν λοιπῶν προβλημάτων, που θα δημιουργούσε ἡ ἀποδοχὴ τοῦ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου, οἱ τοπικὲς ορθόδοξες Ἐκκλησίες ἐθέσαν εὐθέως το ἐπιχείρημα ὅτι το ἡμερολόγιο ἀποτελεῖ ἐπιπρόσθετα και ζήτημα δηλωτικὸ και ταυτοτικὸ τοῦ ἀνήκειν ἀντίστοιχα στὴν Δύση ἢ στὴν Ἀνατολή. Με ἄλλα λόγια, το ἡμερολόγιο ἀποτελοῦσε μία ασφαλιστικὴ δικλείδα ἀναγνώρισης και προστασίας τῶν ορθοδόξων λαῶν¹¹, ἀπέναντι στὶς συνεχεῖς και ὑπουλες προσηλυτιστικὲς ἐνέργειες τῶν Δυτικῶν, Λατίνων και Προτεσταντῶν και, μάλιστα, «ὡς τις ἰδιαίτερος δεσμὸς

⁹ Ἰωάννης Χρυσόστομος, P.G. 48, 865.

¹⁰ Ο. π.

¹¹ Βλ. Χριστοδούλου Κ. Παρασκευαΐδη, *Ἱστορικὴ καὶ Κανονικὴ Θεώρησης τοῦ Παλαιοημερολογητικοῦ Ζητήματος κατὰ τε τὴν Γένεσιν καὶ τὴν ἐξέλιξιν αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι*, Ἀθῆναι 1982, σελ. 84 - 92.

τωνώνων ἐπὶ πλέον τὴν ἐνότητα αὐτῶν ὡς ἰδιαιτέρας χριστιανικῆς ὁλότητος»¹². Για να καταλάβουμε καλύτερα το συγκεκριμένο γεγονός, το αυτό ισχύει σήμερα στην Ουκρανία. Δεν είναι τυχαίο ότι από τις πρώτες αλλαγές που ακολούθησαν μετά την απόδοση του Τόμου αυτοκεφαλίας, ήταν η αλλαγή του εορτολογίου, με αποτέλεσμα όσοι ανήκουν στον κανονικό Μητροπολίτη Ονούφριο να ακολουθούν το παλαιό εορτολόγιο, ενώ όσοι τάχθηκαν με την μερίδα του Επιφανίου να ακολουθούν το νέο Γρηγοριανό. Το ημερολόγιο στην Ουκρανία αποτελεί δηλωτικό χαρακτηριστικό της εκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας, στην οποία ανήκει ο καθένας.

Αξιοσημείωτο, επίσης, τυγχάνει το γεγονός ότι το ημερολόγιο αναφέρθηκε, ἤδη από τα τέλη του 19^{ου} αι., ως μία από τις μεθόδους προσέγγισης Ανατολῆς και Δύσης, ενώ λίγα χρόνια αργότερα, παύει να υφίσταται η ἐπὶ (4) τέσσερις αἰῶνες πάγια ἀρνήση της Κωνσταντινούπολης να αποδεχθεῖ ἢ ἔστω να συζητήσει την αλλαγή του ημερολογίου «διότι τὸ τοιοῦτον δὲν θὰ ἦτο ἄνευ ἐπιρροῆς καὶ ζημιῶν καὶ διὰ τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα τῶν ἡμετέρων χριστιανῶν ἀλλὰ καὶ καθόλου διὰ τὸ συμφέρον τῆς Ὁρθοδοξίας»¹³.

Στις αρχές του 20^{ου} αἰῶνα, τον Φεβρουάριο του 1923, στην πατριαρχική επιστολή που αποστέλλει ο πολυτάραχος και ταραχώδης Μελέτιος Μεταξάκης, ως Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, προς τους προέδρους των τοπικῶν Εκκλησιῶν, αναφέρει την ἀνάγκη ρύθμισης του ημερολογίου, ως ζητήματος που ἐξόχως προέχει, «προσλαβὸν μεῖζονα ἐφ’ ἡμῶν τὴν σπουδαιότητα»¹⁴ προς ἐξυπηρέτηση της παγχριστιανικῆς ἐνότητος, με σκοπὸ να οριστεῖ «ὁ ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἑορτασμός τῆς Γεννήσεως καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ πάντων τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων»¹⁵. Καὶ ἐνῶ ο ταυτόχρονος συνεορτασμός ἀφορᾶ πάγια την κοινωμία των Ὁρθοδόξων Εκκλησιῶν, ἐδῶ διευρύνονται τα ὅρια συνεορτασμοῦ καὶ ἐπεκτείνονται σε ὅλους ὅσοι δηλώνουν ἐν γένει χριστιανοί, προκειμένου να ἐπιτευχθεῖ «προσέγγισις τῶν δύο χριστιανικῶν κόσμων τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ἐν τῷ ἑορτασμῷ τῶν μεγάλων χριστιανικῶν ἑορτῶν»¹⁶.

Στην φράση αὐτή, ἡ ὁποία ἐρχεται, ἐκκλησιολογικῶς, ως συνέχεια των δύο ἐγκυκλίων του 1902¹⁷ καὶ 1920¹⁸, ὅπου πρώτη φορά οι αἱρέσεις καλοῦνται «ἐκκλησίες καὶ ἀναδενδράδες του χριστιανισμοῦ», ὑποκρύπτεται ἡ ἐκκλησιολογικὴ διαφοροποίηση του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ως προς το γράμμα καὶ το πνεῦμα τῆς Α΄ Οικουμενικῆς Συνόδου, πράγμα το ὁποῖο θα ἐπιβεβαιωθεῖ καὶ λίγους μῆνες αργότερα, στους διαλόγους που ἔλαβαν μέρος στο λεγόμενο «Πανορθόδοξο

¹² Πρακτικὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πανορθοδόξου Συνεδρίου (1923) – Τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Προκαταρκτικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν (1930), εἰσαγ. – ἐπιμ. Ἀρχιμ. Εὐδόκιμος Καρακουλάκης, ἐκδ. Ἐπτάλοφος, Ἀθήνα 2015, σελ. 55.

¹³ Πρακτικὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πανορθοδόξου Συνεδρίου, σελ. 19.

¹⁴ Ο. π., σελ. 6.

¹⁵ Ο. π., σελ. 14.

¹⁶ Ο. π., σελ. 57, Πρβλ. σελ. 6 καὶ 21.

¹⁷ Βλ. Ἰωάννης Καρμίρης, *Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, τόμος II, Graz – Austria 1968², σελ. 1032 – 1044.

¹⁸ Ο. π. σελ. 1048 – 1077.

Συνέδριο της Κωνσταντινούπολης”, τον Μάιο του 1923. Και ενώ δεν υφίστατο το οποιοδήποτε ενδοορθόδοξο πρόβλημα, που να σχετίζεται με το ημερολόγιο, εν τούτοις οι αποφάσεις που υπεγράφησαν, δημιούργησαν το ημερολογιακό πρόβλημα, που και αυτό με τη σειρά του προκάλεσε τη διάσπαση της εορτολογικής ενότητας μεταξύ των κατά τόπους ορθοδόξων Εκκλησιών, διάσπαση η οποία υφίσταται έως και σήμερα ως άλυτο πρόβλημα, και υποτίθεται -εδώ και έναν αιώνα- επίδικο προς μία πανορθόδοξη συνοδική επίλυση.

Το εν λόγω Συνέδριο, παρότι αυτοαποκαλείται ως «Πανορθόδοξο» και προϋδεάζει, ίσως, για κάτι μεγαλειώδες, εν τούτοις αποτελούνταν από 7 αρχιερείς και 3 λαϊκούς (2 καθηγητές και 1 γεροϋσιαστής). Ουσιαστικά, ήταν μία συνάντηση υπό τον Πατριάρχη Μελέτιο Μεταξάκη, χωρίς την συμμετοχή όλων των Εκκλησιών, την κανονικότητα της οποίας αμφισβήτησε εκ των υστέρων ακόμη και ο αρχιεπίσκοπος Αθηνών Χρυσόστομος Παπαδόπουλος στη σύνοδο της Ιεραρχίας της 27-12-1923¹⁹. Ως προς την ονομασία αυτής της συνάντησης αξίζει να σημειωθεί ότι η αρχική της ονομασία ήταν «Διορθόδοξος Επιτροπή», πλην όμως, στην Γ΄ Συνεδρία αυτής, έλαβε τον λόγο ο Δυρραχίου Ιάκωβος, προτείνοντας την μετονομασία αυτής σε «Πανορθόδοξο Συνέδριο», διότι, όπως αιτιολόγησε, *«αὔριον θὰ καταλήζωμεν εἰς ἀποφάσεις...πλὴν, ἄλλο κύρος θὰ ἔχῃσι ἐξαγγελόμενοι ὡς ἀποφάσεις Πανορθοδόξου Συνεδρίου καὶ ἄλλο ὡς ἀποφάσεις Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν»*²⁰, πρόταση η οποία έγινε ομόφωνα δεκτή.

Στην Β΄ Συνεδρία ακολούθησε μία συζήτηση, στην οποία κατατίθεντο προτάσεις για τον καταρτισμό ενός καταλόγου διαφόρων θεμάτων προς επίλυση, θεματολογία, που, αν μη τι άλλο, προδίδει το θεολογικό επίπεδο, τον χαρακτήρα και τις στοχεύσεις του εν λόγω συνεδρίου. Στο σημείο ακριβώς, όπου γινόταν η συζήτηση για την γενόμενη αποδοχή του εγκύρου των Αγγλικανικών χειροτονιών, τέθηκε ανοικτά το ζήτημα από τον Μητροπολίτη Νικαίας Βασίλειο *«ὅπως ὑπὸ τῆς Πανορθοδόξου Ἐπιτροπῆς γένηται σκέψις καὶ περὶ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Ρωμαϊκῆς»*²¹. Για τον Πατριάρχη Μελέτιο Μεταξάκη, άλλωστε, όπως προκύπτει από τα Πρακτικά, δεν υφίστατο δογματική διαφορά μεταξύ Ορθοδόξων και Λατίνων, καθώς, όπως ισχυριζόταν, *«ἡ κυρία αἰτία, ἣτις ἐπέφερε τὸ σχίσμα μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, συνίσταται πρωτίστως ἐν τῇ ἀντιλήψει τοῦ τρόπου περὶ διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ λύσεως τῶν ἐν αὐτῇ ζητημάτων»*²².

Στην Ε΄ Συνεδρία παρευρίσκετο, εκ δεξιών του Πατριάρχη, ως ακροατής, ο Αγγλικανός επίσκοπος, τέως Οξφόρδης, Gore, με τον οποίο έλαβε χώρα ένας αποκαλυπτικός διάλογος. Στην προσφώνηση που έκανε ο Πατριάρχης, μεταξύ άλλων, είτε και τα εξής: *«Σεβασμιώτατε...μεταξὺ τῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα θὰ μᾶς ἀπασχολήσωσιν, ἔχομεν καταγράψη καὶ τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἔνωσιν ὄλων τῶν*

¹⁹ Χριστοδούλου Κ. Παρασκευαΐδη, *Ἱστορικὴ καὶ Κανονικὴ Θεώρησις τοῦ Παλαιοημερολογητικοῦ Ζητήματος*, σελ. 76.

²⁰ *Πρακτικὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πανορθοδόξου Συνεδρίου*, σελ. 48.

²¹ Ο. π., σελ. 29.

²² Ο. π., σελ. 31.

Ἐκκλησιῶν καὶ ἰδιαίτερος εἰς τὴν ἔνωσιν τῆς Ὁρθοδόξου καὶ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας. Ἴδου διατὶ χαιρετίζομεν μὲ ἰδιαίτεραν ὄλωσ χαράν τὴν Ὑμ. Σεβασμιότητα, ὡς πρόεδρον τῆς ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία ἐργάζεται ἐν Λονδίῳ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Γνωρίζομεν τὴν Ὑμετέραν Σεβασμιότητα, ὅτι ἐπιθυμεῖ διακαῶς τὴν ἔνωσιν καὶ ὅτι ἐργάζεται ἀνεκδοτῶς δι' αὐτό, θὰ χαρῆ δὲ ἀναμφιβόλως πληροφορομένη ἐπὶ συνεδρίας τοῦ Πανορθόδοξου Συνεδρίου ὅτι ὁ πόθος τῆς ἐνώσεως καὶ ἡ πίστις εἰς τὸ δυνατόν αὐτῆς ἐν μέλλοντι προσεχεῖ ἠύξησε σημαντικῶς εἰς ὅλας ἐν γένει τὰς Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας.... Εἰάν ἡ Ὑμετέρα Σεβασμιότης ἐνδιαφέρεται νὰ πληροφορηθῆ εἰς ποῖον σημεῖον εὐρισκόμεθα θὰ τῆ εἶπω ὅτι ἀπεφασίσασμεν νὰ ἐφαρμόσωμεν τὸν κανόνα τῆς α' ἐν Νικαίᾳ Συνόδου ἐπιστημονικῶς.... Μένει ἡ διαφορὰ ὡς πρὸς τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα. Ἴνα συμφωνήσωμεν πρέπει καὶ σεῖς νὰ διορθώσητε καταλλήλως τὸ ἡμερολόγιόν σας»²³, ἐνῶ λίγο ἀργότερα ἐκφράστηκε ἡ εὐχή, ἐκ μέρους ὅλης τῆς ομῆγυρης, «ὅπως ἐξευρεθῆ ἐπιστημονικῶς ἡ Κυριακή, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνέστη ὁ Κύριος ἡμῶν»²⁴, φράση πού ἴσως υποδηλώνει τὴν πρόθεση θέσπισης σταθερῆς ἡμερομηνίας ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα.

Ὁ ἀγγλικανὸς Gore ἀπάντησε: «Τὸ ζήτημα τοῦτο ἀφορᾷ ὅλους. Ὑπάρχει ἐπιτροπὴ ἐπὶ τοῦ ἡμερολογίου ἐργαζομένη ἐν τῷ Βατικανῷ. Μοὶ εἶπον ὅτι ὁ Πάπας εἶνε διατεθειμένος νὰ προβῆ εἰς μεταρρυθμίσεις τοῦ ἡμερολογίου. Δὲν γνωρίζω ἐὰν ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ Βατικανοῦ κατέληξεν εἰς ἀποτέλεσμα. Ἀλλὰ θὰ ἦτο καλὸν νὰ ἐπιτευχθῆ μία διαρρυθμισὶς ἡμερολογιακῆ τοιαύτη, ἡ ὁποία νὰ συντελέσῃ, ὥστε ὅλοι οἱ χριστιανοὶ νὰ ἑορτάζωμεν ταυτοχρόνως τὸ ἅγιον Πάσχα»²⁵.

Ἐνα ἐπιπρόσθετο στοιχεῖο, πού προκύπτει ἀπὸ τὰ Πρακτικά τοῦ Συνεδρίου, ἦταν ὅτι υπήρχε ὁ σχεδιασμὸς, γιὰ δύο ἔτη ἀργότερα, δηλ. γιὰ τὸ ἔτος 1925, στὴν ἐπέτειο τῶν 1600 ἐτῶν ἀπὸ τὴν σύγκληση τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, νὰ λάβει χώρα Πανορθόδοξη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Μάλιστα, σχετικῶς με αὐτό, ἀναφέρθηκε ὅτι θὰ ἀποτελοῦσε εὐχή ὅλου τοῦ Συνεδρίου νὰ ἀποσταλοῦν προσκλήσεις πρὸς ὅλες τὶς Ἐκκλησίες, πού ἀποδέχονται τὸ Σύμβολο τῆς Νίκαιας, πράγμα πού σημαίνει ὄχι μόνον πρὸς τὶς ὁμολογίες τοῦ δυτικοῦ Χριστιανισμοῦ ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς μονοφυσίτες, νεστοριανούς καὶ λοιπούς ἀντιχαλκηδόνιους τῆς Ανατολῆς. Πρὸς τοῦτο, τοποθετήθηκε συναφῶς καὶ ὁ Μητροπολίτης Νεοκαισαρείας Ἀγαθάγγελος, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Πατριάρχη: «Παναγιώτατε...δεόμεθα τοῦ εἰρηνοδότου Θεοῦ ὅπως κατὰ τὸ 1925, ἦτοι 1600 ἀκριβῶς ἔτη μετὰ τὴν πρώτην ἐν τῷ κόσμῳ Χριστιανικὴν Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἐν Νικαίᾳ τὸ 325, συγκληθῆ διὰ τῶν θεοπειθῶν Ὑμῶν εὐχῶν, ὄχι μόνον Πανορθόδοξος Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἀλλὰ καὶ Παγχριστιανικὴ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἡ ὁποία, ἀναντιρρήτως θρησκευτικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς ἐργαζομένη, θὰ συντελέσῃ ἀναμφιβόλως ὑπὲρ τῆς εὐκαΐας καὶ ἐφετῆς ὑπὸ πάντων τῶν τῆς ὑψηλίου εὐφρονούντων ἀνθρώπων, καὶ πραγματικῶς κοινωφελεστάτης εἰρήνης τοῦ σύμπαντος Κόσμου»²⁶. Καὶ παρότι ἡ ἀρχικὴ δήλωση τοῦ

²³ Ο. π., σελ. 84 καὶ 88.

²⁴ Ο. π., σελ. 89.

²⁵ Ο. π., σελ. 88.

²⁶ Ο. π., σελ. 197.

Μεταξάκη, η αφορώσα τον χαρακτήρα του Συνεδρίου του 1923, υποστήριξε ότι «*ἡμεῖς δὲν εἴμεθα συγκεκροτημένοι εἰς Σύνοδον, ἥς αἱ ἀποφάσεις θὰ ἠξίουσαν νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ὡς κανονικαὶ διατάξεις. Ἐργαζόμεθα ὡς Ἐπιτροπὴ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, ἥς αἱ ἀποφάσεις θὰ λάβωσι κῦρος πρὸς ἐφαρμογὴν εἴτε ἀπὸ Συνόδου Πανορθοδόξου εἴτε ἀπὸ τῆς ἀποδοχῆς αὐτῶν ὑπὸ τῶν Συνόδων μιᾶς ἐκάστης τῶν ἐπὶ μέρους Ἁγίων Ἐκκλησιῶν*»²⁷, ἐν τούτοις, τὰ ἱστορικὰ γεγονότα που ἀκολούθησαν καὶ ὁ τρόπος που αὐτὰ ἐξελίχθησαν, διαψεύδουν τὸν ἀνωτέρω ἰσχυρισμό.

Ἡ ἐπιβολὴ τετελεσμένων καὶ μάλιστα ἀνευ προηγούμενης ἐξασφάλισης τῆς Πανορθόδοξης συμφωνίας, δημιούργησε κλίμα ψυχρότητας καὶ καχυποψίας. Εἶναι χαρακτηριστικὴ, ἀλλὰ καὶ ἐνδεικτικὴ τοῦ διαμορφωθέντος κλίματος, ἡ διευκρίνηση που ἐπίμονα ζητᾷ ὁ ἅγιος Νικόλαος Βελιμίροβιτς, ὅταν, ὡς Μητροπολίτης Ἀχρίδος συμμετείχε στὴν «Προκαταρκτικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν Ἁγίων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν», στὴν Ἱερά Μονὴ Βατοπεδίου τὸν Ἰούνιο τοῦ 1930: «*Ὁ Σεβασμιώτατος Ἐπίσκοπος Ἀχρίδος, εὐχαριστῶν, ἐρωτᾷ μήπως ἡ παροῦσα Συνέλευσις ἔχη σχέσιν τινὰ πρὸς τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἐπὶ τῇ ἀρνητικῇ ἀπαντήσῃ τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἁγίου Προέδρου εὐχαριστεῖ καὶ αὐθις θερμῶς, δικαιολογῶν ἅμα τὴν ἐρώτησιν ἐκ τῶν τοῖς πᾶσι γνωστῶν ἀνωμαλιῶν, αἵτινες προῆλθον ἀπὸ τοῦ Συνεδρίου τούτου... ἡ Ἐκκλησία τῆς Σερβίας εὐχαριστῶς ἀπέστειλεν Ἀντιπροσωπεῖαν εἰς αὐτὸ καὶ ἐκ τῶν Ἀποφάσεων αὐτοῦ ἱκανοποιήθη, ἐξεπλάγη ὅμως, ἰδοῦσα ταύτας τιθεμένας εἰς πρᾶξιν καὶ ἐφαρμογὴν... Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ μείνῃ τί σκοτεινὸν ἐξ ὅσων ἐλάλησα πρὸ ὀλίγου. Ἐχοντες πικρὰν τὴν πείραν ἐξ ἄλλης Συσκέψεως, ἐν ἧ καὶ ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία εἶχεν Ἀντιπροσώπους, ἀναγκαζόμεθα νὰ εἴμεθα ὡμῶς εἰλικρινεῖς. Εἶναι γνωστὸν ὅτι αἱ Ἀποφάσεις τῆς Συνελεύσεως ἐκείνης, καίπερ μὴ γενόμεναι ἀποδεκταί, ἐθεωρήθησαν ὡς Ἀποφάσεις Οἰκουμενικῆς Συνόδου, καὶ τοῦτο ἐδημιούργησεν εἶδος τί σχίσματος... Διὸ καὶ παρακαλοῦμεν εὐλαβῶς ὅπως ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως βεβαιώσῃ ἡμᾶς ὅτι αἱ Ἀποφάσεις τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς θὰ θεωρηθῶσιν ὡς προπαρασκευαστικαὶ καὶ οὐχὶ ὡς Ἀποφάσεις μέλλουσαι νὰ τεθῶσιν ἀμέσως εἰς ἐφαρμογὴν*»²⁸.

3. Συμπεράσματα

Μεταξὺ τοῦ πνεύματος τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τοῦ αυτοπροσδιοριζόμενου «Πανορθοδόξου Συνεδρίου» τοῦ 1923 συναντᾷ κανεῖς δύο ἀντίθετες μεταξὺ τους ἐκκλησιολογικὲς προθέσεις. Στὴν Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο ὁμολογεῖται ἡ πίστις τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία διατυπώνεται ρητὰ διὰ τοῦ «ομοουσιῶν», ἐνῶ καθαιρούνται καὶ ἀναθεματίζονται ὅσοι στέκονται διαιρετικά, ἐμμένοντες σὲ αἰρετικὲς ἐρμηνεῖες τῆς αὐτῆς πίστεως. Θεμελιώδης ἀξονας, που διαπερνᾷ ὅλα τὰ συνοδικῶς ἐκφρασθέντα, εἶναι ἡ πανορθόδοξη συμφωνία καὶ ἡ

²⁷ Ο. π., σελ. 36.

²⁸ Πρακτικὰ τῆς Προκαταρκτικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἁγίων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς συνελευθούσης ἐν τῇ ἐν ἁγίῳ Ὁρει Ἱερᾷ Μεγίστῃ Μονῇ τοῦ Βατοπεδίου, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1930, σελ. 68 – 69.

ενότητα μεταξύ των ορθοδόξων Εκκλησιών, επί τη βάσει της μίας πίστεως, βάση η οποία, με τρόπο διαυγή, δείχνει τις δογματικές διαφοροποιήσεις όσων εξέπεσαν λόγω αιρέσεως εκ της κοινωνίας και εκ του σώματος της Εκκλησίας. Στο αυτό πνεύμα κινείται ασφαλώς και ο πασχάλιος κανόνας, διακρίνοντας σαφώς την Μία Εκκλησία, για την οποία άλλωστε ορίζει τα περί εορτασμού του Πάσχα, από τις αρειανικές και ιουδαϊκές κοινότητες.

Στο Συνέδριο του 1923, όχι μόνον δεν υπάρχει η βούληση για επιδίωξη και τόνωση της πανορθόδοξης συμφωνίας και ενότητας, αλλά αντίθετα, τίθεται ως κατά προτεραιότητα στόχευση η παγγρισιανική ενότητα με τις ετερόδοξες ομολογίες, εις βάρος της πανορθόδοξης ειρήνης και κοινωνίας μεταξύ των Εκκλησιών, τη στιγμή μάλιστα που ήταν ήδη γνωστό, εκ των προτέρων, ότι οι αποφάσεις περί του ημερολογίου θα προκαλέσουν αρνητικές συνέπειες στις σχέσεις κοινωνίας μεταξύ των τοπικών Εκκλησιών, πράγμα το οποίο, άλλωστε, ιστορικά συνέβη. Το γεγονός αυτό, όμως, δεν άλλαξε τίποτα στα αποφασισθέντα.

Πίσω από τις δύο, αντίθετες μεταξύ τους, θέσεις και προθέσεις περί πασχαλίου, υποκρύπτονται, αντιστοίχως, δύο αντίθετες εκκλησιολογικές θεωρήσεις περί των ορίων της Εκκλησίας. Στην Α΄ Οικουμενική Σύνοδο εκφράζεται η αποκλειστικότητα της Μίας Εκκλησίας, ως του ενός σώματος του Χριστού, από το οποίο εξέπεσαν οι αιρετικοί, ενώ στους διαλόγους του 1923 υποβόσκει η λεγόμενη «περιεκτική εκκλησιολογία», κατά την οποία υφίστανται, με διαβάθμιση εκκλησιαστικής πληρότητας, περισσότερες της Μίας Εκκλησίας, στο πλαίσιο της μη ταύτισης των χαρισματικών και των κανονικών ορίων της Εκκλησίας, και της αποδοχής συναφούς δογματικής ποικιλίας²⁹. Είναι γνωστό ότι η «περιεκτική εκκλησιολογία», της οποίας επιγεννήματα αποτελούν η βαπτισματική και η ευχαριστιακή εκκλησιολογία υπό έναν “Πρώτο”, διατρέχει όλα τα κείμενα της Β΄ Βατικάνειας Συνόδου, ενώ δυστυχώς τα αποτυπώματά της εντοπίζονται και σε τουλάχιστον 3 κείμενα της Συνόδου του Κολυμπαρίου του 2016³⁰. Σύμφωνα με αυτό το σχήμα, οι διάφορες χριστιανικές ομολογίες αποτελούν τις ιδιαίτερες εκφράσεις των εκκλησιών-μελών, οι οποίες μετέχουν της μίας Εκκλησίας, επί τη βάσει ενός δογματικού μινιμαλισμού και με απόλυτη προτεραιότητα την μεταξύ τους κοινωνία, υπό το σύνθημα του Υ. Congar, «ενότητα στην πίστη και ετερότητα στις διατυπώσεις». Αξίζει να σημειωθεί ότι ο όρος «μετέχουν», αποτελεί τον όρο “κλειδί” της «περιεκτικής εκκλησιολογίας», διά του οποίου ορθοδοξία και ετεροδοξία καθίστανται στο ίδιο επίπεδο, ως εκφράσεις διαφορετικότητας της Μίας Εκκλησίας.

Σύμφωνα με όλα τα ανωτέρω, προκαλείται έντονος προβληματισμός, στο εάν οι εγκύκλιοι του 1902 και 1920, οι μονομερείς αποφάσεις του Πανορθόδοξου

²⁹ Βλ. Πέτρος Χίρς (πρωτ.), *Η Εκκλησιολογική Αναθεώρηση της Β΄ Βατικάνειας Συνόδου, Μία Ορθόδοξη διερεύνηση του Βαπτίσματος και της Εκκλησίας κατά το Διάταγμα του Οικουμενισμού*, εκδ. Uncut Mountain Press, Θεσσαλονίκη 2014, σελ. 119-128 και 229-232.

³⁰ Βλ. *Λόγος Συνόδου, Τα κείμενα της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Ορθόδοξου Εκκλησίας, Κρήτη 2016*, εισαγ.: Αρχιμ. Ευάγγελος Υφαντίδης, επιμ.: καθηγ. Κων/νος Δεληκωνσταντής, εκδ. Επτάλοφος, Αθήνα 2017, σελ. 93-99, 109-119, 147-155.

Συνεδρίου του 1923, η Σύνοδος του 2016 με την προσπάθεια διεύρυνσης των εκκλησιολογικών ορίων, η αναγνώριση ιερωσύνης εκτός Εκκλησίας στην περίπτωση του ουκρανικού σχίσματος, και εσχάτως η ευχή παγίωσης τρόπου συνεορτασμού της εορτής του Πάσχα με κοινότητες αιρετικών, αποτελούν άσχετα μεταξύ τους γεγονότα ή γεγονότα συνεργαζόμενα, εν είδει αναβαθμών, διά των οποίων επιδιώκεται η επιβολή μίας νέας εκκλησιολογίας περιεκτικού χαρακτήρα, η οποία, έχοντας απροσδιόριστα διευρυμένα εκκλησιολογικά όρια, καθίσταται μία «βολική» εκκλησιολογία της «πααχριστιανικής ενότητας».

Συμπερασματικά και εκ του αποτελέσματος, το Συνέδριο του 1923 βρίσκεται στον αντίποδα του ενοποιού και θεραπευτικού χαρακτήρα της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου. Επιδιώκοντας, ως προτεραιότητα, τον απροϋπόθετο συνεορτασμό με τις αιρετικές κοινότητες της Δύσης, εις βάρος της εκκλησιαστικής ενότητας, φέρει χαρακτήρα αναιρετικό της εορτολογικής ενότητας των ορθοδόξων Εκκλησιών και του εν γένει πνεύματος της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου, η οποία, σύμφωνα με τον Μ. Αθανάσιο, «*διὰ τὴν ἀρειανὴν αἴρεσιν καὶ διὰ τὸ πάσχα συνήχθη*»³¹.

Βιβλιογραφία

- Αθανάσιος Αλεξανδρείας, *Πρὸς τοὺς ἐν Ἀφρικῇ Ἐπισκόπους*, P. G. 26, 1032C.
- Ιωάννης Χρυσόστομος, *Λόγος Γ΄ κατὰ Ἰουδαίων, Εἰς τοὺς τὰ πρῶτα πάσχα νηστεύοντας*, P.G. 48, 861-872.
- *Iohannis Scholastici synagoga L titularum*, edit. V. Beneshevich, Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Munich 1937.
- Καρμίρης Ιωάννης, *Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, τόμος II, Graz – Austria 1968².
- *Λόγος Συνόδου, Τα κείμενα της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Ορθοδόξου Εκκλησίας, Κρήτη 2016*, εισαγ.: Αρχιμ. Ευάγγελος Υφαντίδης, επιμ.: καθηγ. Κων/νος Δεληκωνσταντής, εκδ. Επτάλοφος, Αθήνα 2017.
- Παρασκευαΐδη Κ. Χριστοδούλου, *Ἱστορικὴ καὶ Κανονικὴ Θεώρησις τοῦ Παλαιοημερολογητικοῦ Ζητήματος κατὰ τε τὴν Γένεσιν καὶ τὴν ἐξέλιξιν αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι*, Ἀθῆναι 1982.
- *Πρακτικὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πανορθοδόξου Συνεδρίου (1923) – Τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Προκαταρκτικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν (1930)*, εισαγ. – επιμ. Αρχιμ. Ευδόκιμος Καρακουλάκης, εκδ. Επτάλοφος, Αθήνα 2015.
- Ράλλη Α. Γ. – Ποτλῆ Μ., *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων τῶν τε ἀγίων καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων, καὶ τῶν ἱερῶν καὶ οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν Συνόδων, καὶ τῶν κατὰ μέρος ἀγίων Πατέρων*, τόμος Γ΄, Ἀθήνησιν 1853.

³¹ Αθανάσιος Αλεξανδρείας, *Πρὸς τοὺς ἐν Ἀφρικῇ Ἐπισκόπους*, P. G. 26, 1032C.

- Χίρς Πέτρος (πρωτ.), *Η Εκκλησιολογική Αναθεώρηση της Β΄ Βατικανής Συνόδου, Μία Ορθόδοξη διερεύνηση του Βαπτίσματος και της Εκκλησίας κατά το Διάταγμα του Οικουμενισμού*, εκδ. Uncut Mountain Press, Θεσσαλονίκη 2014.

Σύντομο Βιογραφικό: Ο Βασίλειος Τουλουμτσής γεννήθηκε στην Καλλίφυτο Δράμας. Σπούδασε Θεολογία στο Τμήμα Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής του Α.Π.Θ. Ακολούθως πραγματοποίησε μεταπτυχιακές σπουδές στη Θεολογική Σχολή του Ε.Κ.Π.Α, στον Τομέα Συστηματικής Θεολογίας, απ' όπου έλαβε Δίπλωμα Ειδίκευσης στο γνωστικό αντικείμενο της Δογματικής. Από τον Μάρτιο 2023 τυγχάνει υπ. διδάκτωρ του Τμήματος Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών στον τομέα Πατερικών Σπουδών, Ιστορίας Δογμάτων και Συμβολικής. Έχει δημοσιεύσει ως μονογραφία την μελέτη του με τίτλο: «Το Εκκλησιολογικό πλαίσιο και οι προϋποθέσεις αποδοχής των αιρετικών σύμφωνα με τα Πρακτικά της Ζ΄ Οικουμενικής Συνόδου, Η πίστη ως θεμέλιο ενότητας της Εκκλησίας», εκδ. Κυπρής, Αθήνα 2022, σελ. 351.